

Boekbespreking

H. Beckman (red.)

Ontwikkelingen in de financiële verslaggeving

Ontwikkelingen in de financiële verslaggeving; grondslagen & praktijk
Kluwer, Deventer, 1989, 144 pp.
Prijs f 45,-

Deze uitgave is tot stand gekomen als bewerking van bijdragen aan het Euroforum Jaarrekeningcongres van 29 en 30 november 1988.

Het boek geeft een goed overzicht van recente ontwikkelingen op het gebied van de externe verslaggeving. Onderwerpen die in de laatste jaren sterk in de belangstelling staan in de nationale en internationale vaktijdschriften (zoals 'financial instruments', verwerking van goodwill, immateriële vaste activa, deelnemingen, de geconsolideerde jaarrekening, onderhanden werk, de staat van herkomst en besteding van middelen en het begrip belanghebbende in de rechtspleging) worden op een duidelijke en overzichtelijke wijze behandeld. Voorts wordt onder andere ingegaan op de standaarden van het IASC (IAS 27 en 28) die in november 1988 zijn goedgekeurd en in april 1989 zijn gepubliceerd (Marseille), de in de Nederlandse wetgeving in 1988 opgenomen 'bijzondere bepalingen inzake de geconsolideerde jaarrekening' (Krens, Marseille), de Amerikaanse FAS 95 over een cash flow statement (Traas) en de recente discussie in het Verenigd Koninkrijk over de waardering en activering van merknamen (Bak). In sommige artikelen (vooral Joosten) wordt ingegaan op de Nederlandse jurisprudentie.

Hierna geven wij kort de inhoud van de verschillende artikelen weer:

– J. W. Schoonderbeek – Voorwoord (pag. 7). De ontwikkelingen in de externe verslaggeving (aanpassingswet 7 de EG-richtlijn, wetsontwerp vereenvoudigingen, uitspraken van de Ondernemingskamer en publikaties van de Raad voor de Jaarverslaggeving en van

het IASC) nopen tot analyse en bezinning om de betekenis ervan voor de praktijk van de verslaggeving goed voor ogen te krijgen. De vraag die in het boek aan de orde komt is dan ook: aan welke eisen moeten jaarverslagen en jaarrekeningen voldoen?

– H. Beckman – Behoorlijk verslaggeven: Substance over form oftewel het beginsel van de realiteit (pp. 9-23). Beginselen van behoorlijk verslaggeven worden door Beckman omschreven als de rechtsplicht van een organisatie om op verantwoorde en evenwichtige wijze, overwegende alle informatiebehoefte en belangen van de bij de financiële positie van de organisatie betrokkenen, verslag te doen van de financiële toestand en gang van zaken van de organisatie. Beginselen van behoorlijke verslaggeving behelzen normen en hieraan moet gestalte worden gegeven door een stelsel van afspraken. In de combinatie van het stelsel van afspraken en beginselen kan men de gedachte omtrent een algemeen raamwerk van verslaggeving zien. De schrijver gaat dan kort in op het conceptual framework van het IASC en op het raamwerk van Titel 9.

Eerlijk en behoorlijk verslagdoen blijkt geen vaste norm, maar een norm waarin zich dynamische ontwikkelingen laten vertalen en dualisme in verantwoordingsmogelijkheden niet is uitgesloten. Daarom moet het leidend motief het beginsel van de (economische) realiteit zijn, met andere woorden substance over form. De schrijver gaat hierbij in op de volgende onderwerpen: kapitaal als schulden (quasi-schuld), schulden als kapitaal (quasi-kapitaal), leningen met disagio, laagrentende leningen, leasing, overheidssubsidies, all inclusive-income-statement-conceptie en verkoop van de ondernemingen met garanties van verkoper.

– J. Klaassen – Financieringsinstrumenten in de jaarrekening van niet-financiële instellingen (pp. 25-38). De schrijver behandelt voor een aantal financieringsinstrumenten de volgende vraagstukken voor de financiële verslaggeving: de classificatie als eigen of vreemd vermogen (van belang voor de

uitkeerbaarheid van vermogen en voor verschillende ratio's), het waarderingsvraagstuk en de vraag welke gegevens over financieringsinstrumenten in de toelichting moeten worden opgenomen. De schrijver gaat voorts uitgebreid in op swaps.

– A. J. Bindenga – Verwerking van goodwill in de jaarrekening (pp. 39-49). De schrijver behandelt achtereenvolgens de volgende vragen: wat is de aard van goodwill? (hierbij gaat hij in op de verschillende vormen die goodwill kan aannemen); hoe wordt de goodwill in de jaarrekening in het algemeen verwerkt en hoe kan de verwerking van de goodwill op gespannen voet staan met de aard van de goodwill? Tevens komen enkele praktijkvoorbeelden aan de orde.

– G. G. M. Bak – Immateriële vaste activa in de jaarrekening (pp. 51-59). Het wezen van alle activa schuilt in de toekomstige resultaten die ermee kunnen worden behaald ('future economic benefits'). Bij regelgeving ten aanzien van de jaarrekening gaat het vaak om een afweging tussen enerzijds inzicht in de relatie tussen kosten en opbrengsten, dat vraagt om activering van investeringen, en anderzijds de (on)zekerheid dat een gepretendeerd actief ook werkelijk resultaten zal genereren. De moeilijkheidsgraad van de afweging wordt volgens de schrijver nodeloos vergroot door de scheidslijn te trekken tussen materiële en immateriële activa. Na een bespreking van de criteria voor het activeren gaat de schrijver in op goodwill en software.

– F. Krens – Waarderingsvraagstukken rond deelnemingen (pp. 61-70). De schrijver behandelt achtereenvolgens: de begripsbepaling (mede volgens de nieuwe wet 'bijzondere bepalingen inzake de geconsolideerde jaarrekening'), de waarderingsmethoden, de soorten deelnemingen en hun waardering en de deelnemingen in de geconsolideerde jaarrekening.

– H. Marseille – Consolidatie en groepsregelingen (pp. 71-82). Bij een vergelijking van de Nederlandse nieu-

we wetgeving 'bijzondere bepalingen inzake de geconsolideerde jaarrekening' met de IASC-standaarden over consolidatie (IAS 25, 27 en 28; deze laatste twee zijn in april 1989 gepubliceerd) valt een grote mate van overeenstemming te constateren. De schrijver plaatst enkele kanttekeningen en richt zich vooral op die elementen die gezien de reeds langer bestaande wetgeving en de praktijk materiële wijzigingen inhouden. De volgende aspecten komen in de vergelijking van de wetgeving in Nederland met de regelgeving van het IASC aan de orde: consolidatiecriterium/-kring, consolidatie-uitzonderingen, joint ventures en proportionele consolidatie, waardering van deelnemingen, uniforme waarderingsgrondslagen, gegevens over andere ondernemingen en inzicht in de concernopbouw.

– M. A. van Hoepen – Onderhanden werk in de jaarrekening (pp. 83-98). Na een begripsbepaling en het aangeven van de verschijningsvormen van onderhanden werk gaat de schrijver in op het vraagstuk van het realisatiemoment van de opbrengsten en de behandeling van de kosten als periodekosten of produktkosten. Bij grote fluctuaties tussen begin- en eindvoorraad oefent het al dan niet activeren van indirecte kosten (en rente) grote invloed uit op het resultaat. Er worden combinaties van verwerkingsmethoden en contractvormen geschetst die leiden tot een stabiel dan wel instabiel winstpatroon. De schrijver behandelt vervolgens de wettelijke regeling en gaat in op de vraag in hoeverre winstneming naar rato van de voortgang van het werk in strijd is met de wet. Hij noemt een aantal omstandigheden waarin dit niet in strijd is met de wet. Naast deze omstandigheden kan de 'percentage of completion'-methode alleen gemotiveerd worden met een beroep op het inzichtvereiste. Met te voorziene kwantificeerbare verliezen zal ongeacht de methode van winsttoerekening rekening moeten worden gehouden op grond van het voorzichtigheidsbeginsel. Voorts gaat de schrijver in op 'direct costing' versus 'absorption costing', op de rentelasten, op de omzet-

verantwoording en op de verwerking van gedeclareerde termijnen.

– L. Traas – De Staat van Herkomst en Besteding van Middelen en FAS 95 (pp. 99-111). Door het ontbreken van een duidelijke doelstelling (balans en winsten verliesrekening geven immers al een totaalbeeld) is tot nu toe het HBM-overzicht omstreden gebleven. Toch is de toepassing zeer verbreid. Eind 1987 heeft zich een belangrijke doorbraak voorgedaan bij de publikatie in de VS van FAS 95 'Statement of Cash Flows', waarin een duidelijke doelstelling is opgenomen met betrekking tot de informatiebehoefte en waarin gedetailleerde voorschriften zijn opgenomen over de inhoud van het HBM-overzicht. De schrijver analyseert eerst de informatiebehoefte waarop een HBM-overzicht zich moet richten, gaat vervolgens in op de inhoud van het HBM-overzicht volgens de 'directe methode' en de 'indirecte methode' en schetst op basis van een aantal uitgangspunten een 'ideaalbeeld' voor een HBM-overzicht. Volgens de schrijver is de informatieve waarde van een HBM-overzicht groter als de indirecte methode wordt gevolgd en de bruto kasstroom afzonderlijk wordt getoond. Aangezien de informatieve waarde het beslissende criterium dient te zijn voor de inhoud en vorm van jaarrekeningoverzichten kan FAS 95 op deze beide punten niet overtuigen, aldus Traas.

– Th. P. van Hoorn – Het bestuursverslag (pp. 113-126). De schrijver gaat achtereenvolgens in op: de historie van het bestuursverslag, de belangrijkste wettelijke eisen, de samenhang tussen jaarrekening en bestuursverslag, de strategische dimensies van het bestuursverslag, met name de plaats binnen de strategische positionering van de vennootschap, de uitgangspunten voor de opstelling en conclusies op basis van empirisch onderzoek.

– H. F. J. Joosten – Rechtspleging inzake jaarrekening en jaarverslagen (pp. 127-139). De schrijver gaat achtereenvolgens in op het begrip belanghebbende (waarbij de jurisprudentie uitgebreid aan de orde komt), op de proces-

gang (openbare behandeling of behandeling achter gesloten deuren), op de status van richtlijnen voor de jaarverslaggeving en op het verschijnsel dat enkele ondernemingen (met name Philips, Unilever en Wessanen) jaarlijks twee verslagen uitbrengen: één met bestuursverslag en enkele belangrijke financiële gegevens en één met de formele jaarrekening. De schrijver concludeert naar aanleiding van dit laatste onderwerp dat het beknopte jaarverslag en de financiële gegevens geattesteerd dienen te zijn door de accountant die ook de jaarrekening van een verklaring heeft voorzien.

Beoordeling: Het boek geeft een uitstekend overzicht van de recente ontwikkelingen op het vakgebied. Toch een tweetal kanttekeningen:

1. Bij de gekozen opzet komen de grondslagen van de winst- en vermogensbepaling nauwelijks aan de orde (alleen bij Beckman). Het geheel wordt niet ingepast in een 'conceptual framework', een kader waarin de onderwerpen in hun onderlinge relatie worden beschouwd. Juist ook op dit punt zijn de laatste jaren belangrijke ontwikkelingen gaande.

2. Voor geïnteresseerden in het onderwerp is het nuttig om aanbevelingen te krijgen voor verder te bestuderen literatuur. Bij sommige van de auteurs ontbreekt een literatuurverwijzing echter geheel.

Het boek is zeer aanbevelenswaardig voor een ieder die op de hoogte wil zijn van de recente ontwikkelingen op het vakgebied. Het boek is geschikt voor academici en studenten op het vakgebied, alsmede voor (praktiserende) accountants.

Drs. C. D. Knoops

Drs. C. D. Knoops is verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Economische Faculteit, vakgroep kosten- en winstbepalingsvraagstukken.